

© Ministerstvo spravedlnosti České republiky, www.justice.cz. [Překlad již zveřejněný na oficiální webové stránce Ministerstva spravedlnosti České republiky.] Povolení k opětovnému zveřejnění tohoto překladu bylo uděleno Ministerstvem spravedlnosti České republiky pouze pro účely zařazení do databáze Soudu HUDOC.

© Ministry of Justice of the Czech Republic, www.justice.cz. [Translation already published on the official website of the Ministry of Justice of the Czech Republic.] Permission to re-publish this translation has been granted by the Ministry of Justice of the Czech Republic for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 21. listopadu 2019 ve věci č. 47287/15 – *Ilias a Ahmed proti Maďarsku*

Velký senát Soudu jednomyslně rozhodl, že došlo k porušení procesních závazků žalovaného státu plynoucích z článku 3 Úmluvy z důvodu nedostatečného posouzení nebezpečí, které stěžovatelům hrozilo v případě jejich vyhoštění do Srbska považovaného žalovaným státem za bezpečnou třetí zemi. Dále většinou hlasů shledal, že pobyt stěžovatelů v tranzitní zóně po dobu 23 dnů nelze považovat za zbavení svobody *de facto*, jelikož mohli zónu kdykoliv opustit a odejít zpět do Srbska, byť by to znamenalo zastavení řízení o jejich azylových žádostech, a odmítl proto námitky na poli čl. 5 odst. 1 a 4 Úmluvy pro neslučitelnost s Úmluvou *ratione materie*. Zároveň jednomyslně rozhodl, že nedošlo k porušení článku 3 Úmluvy ve vztahu k podmínkám, kterým byli stěžovatelé v tranzitní zóně vystaveni. Námitka nedostatku účinných prostředků nápravy vůči podmínkám v tranzitním prostoru, založená na článku 13 ve spojení s článkem 3 Úmluvy, byla odmítnuta pro opožděnost.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelé, původem z Bangladéše, překročili v září 2015 srbsko-maďarskou hranici a v tranzitním prostoru nacházejícím se na území Maďarska požádali o azyl. Jejich žádosti byly ještě téhož dne odmítnuty, neboť Srbsko, odkud stěžovatelé přicestovali, bylo považováno za tzv. bezpečnou třetí zemi, a bylo tak v souladu s unijním právem v zásadě možné do ní stěžovatele vyhostit bez meritorního posouzení jejich žádosti. Stěžovatelé se proti rozhodnutím odvolali. V tranzitním prostoru pobývali celkem 23 dní, než byla vydána konečná rozhodnutí, která potvrdila odmítnutí jejich azylových žádostí. Následně byli stěžovatelé dopraveni na hranici, aby se sami vrátili do Srbska.

Dle názoru stěžovatelů došlo k jejich zajištění *de facto*: do Maďarska jim vstup povolen nebyl a odchod do Srbska by pro ně znamenal ztrátu postavení žadatelů o azyl. V tranzitním prostoru stěžovatelé pobývali v areálu o ploše přibližně 110 m², který byl obehnan plotem a střežen dozorcí. Ubytování byli v kontejnerech, které byly obklopeny úzkým pásem (přibližně 2,5 m širokým a 40–50 m dlouhým) pod širým nebem, kam měli volný přístup. Sociální zařízení a společenská místnost byly oddělené. Jídlo dostávali třikrát denně a měli mít přístup k sociálním a zdravotním službám, byť to stěžovatelé rozporovali. Specificky uvedli, že jim nebyla poskytnuta psychiatrická péče, které se domáhali z důvodu své posttraumatické stresové poruchy. Neměli rovněž přístup k internetu, telefonu či televizi.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Dne 14. března 2017 senát čtvrté sekce Soudu jednomyslně rozhodl o porušení článku 3 Úmluvy z důvodu nedostatečného posouzení nebezpečí špatného zacházení, kterému byli stěžovatelé vystaveni vyhoštěním do Srbska. Rozhodl dále, že došlo k porušení čl. 5 odst. 1 písm. f) a čl. 5 odst. 4 Úmluvy, když shledal, že stěžovatelé byli v hraničním pásmu mezi Maďarskem a Srbskem po dobu 23 dnů zajištěni bez právního základu a s absencí soudního přezkumu. Rovněž rozhodl, že nedošlo k porušení článku 3 Úmluvy ve vztahu k podmínkám, ve kterých se stěžovatelé v pásmu nacházeli, avšak že došlo k porušení článku 13 Úmluvy ve spojení s článkem 3, neboť stěžovatelé neměli

ohledně těchto podmínek účinný prostředek nápravy. Věc byla následně na žádost vlády postoupena velkému senátu Soudu.

A. K PŘEDBĚŽNÝM NÁMITKÁM VLÁDY

Na rozdíl od senátu čtvrté sekce velký senát Soudu shledal, že námitka stěžovatelů na poli článku 13 ve spojení s článkem 3 Úmluvy týkající se absence účinných prostředků nápravy ve vztahu k podmínkám jejich pobytu v tranzitní zóně je nepřijatelná, neboť byla podána opožděně.

Soud též shledal, že v projednávané věci nejsou dány důvody pro uplatnění tzv. domněnky rovnocenné ochrany, která přichází v úvahu v otázkách odpovědnosti státu za opatření přijatá při plnění závazků plynoucích z unijního práva (*Avotiņš proti Lotyšsku*, č. 17502/07, rozsudek velkého senátu ze dne 23. května 2016, § 105). Žalovaný stát totiž jednal na základě směrnice, která vnitrostátním orgánům v předmětném jednání umožňuje diskreci (*M. S. S. proti Belgii a Řecku*, č. 30696/09, rozsudek velkého senátu ze dne 21. ledna 2011, § 340).

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY Z DŮVODU VYHOŠTĚNÍ STĚŽOVATELŮ DO SRBSKA

Stěžovatelé namítali, že je vyhoštění do Srbska vystavilo nebezpečí špatného zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy, neboť existovalo riziko, že nebudou do Srbska přijati či jim zde nebude umožněn přístup k azylovému řízení, přičemž současně čelili nebezpečí řetězového vyhoštění přes Srbsko a Severní Makedonii do Řecka, kde by jim hrozilo skutečné nebezpečí špatného zacházení. Dále stěžovatelé namítali, že v Srbsku neměli vyhlídku na přístup k přiměřeným příjímácím podmínkám či k přiměřené ochraně vzhledem ke svému zranitelnému postavení.

1. K odpovědnosti žalovaného státu za vyhoštění

Soud na úvod stvrdil odpovědnost Maďarska za vyhoštění stěžovatelů navzdory tomu, že vnitrostátní orgány stěžovatele pouze doprovodily na hranice a ti je pak již měli překročit sami. Poukázal přitom na závazná vnitrostátní rozhodnutí, která nařizovala jejich vyhoštění, stejně jako na celkové okolnosti případu, kdy lze stěžít přisvědčit tomu, že se stěžovatelé na území Srbska vrátili dobrovolně.

2. Obecné zásady

Soud připomněl, že státy mají právo kontrolovat vstup a pobyt cizinců na jejich území. Z Úmluvy zároveň nevyplývá právo na politický azyl. Na základě článku 3 Úmluvy však stát nesmí vyhostit cizince do země, u níž existují závažné důvody se domnívat, že by mu zde hrozilo skutečné nebezpečí špatného zacházení (*Soering proti Spojenému království*, č. 14038/88, rozsudek ze dne 7. července 1989, § 90–91). Posouzení dané hrozby přitom musí být provedeno pečlivě (*Chahal proti Spojenému království*, č. 22414/93, rozsudek velkého senátu ze dne 15. listopadu 1996, § 96) s ohledem na konkrétní podmínky v přijímací zemi (*Mamatkulov a Askarov proti Turecku*, č. 46827/99 a 46951/99, rozsudek velkého senátu ze 4. února 2006, § 67).

Povinnosti, které z těchto zásad státům vyplývají, se ovšem mohou lišit v závislosti na konkrétní situaci. V případě vyhoštění do třetí země je předně odpovědností státu věcně přezkoumat odůvodněnost azylové žádosti a posoudit, zda v případě vyhoštění bude cizinec vystaven, ať přímo (v dané třetí zemi) nebo nepřímo (v zemi původu či jinde), skutečnému nebezpečí špatného zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy (*M. S. S. proti Belgii a Řecku*, cit. výše, § 342, 343 a 362–368). V případě, že stát zamýšlí vyhostit cizince ze svého území bez meritorního přezkumu jeho azylové žádosti, jak umožňuje například směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/32/EU ze dne 26. června 2013, o společných řízeních pro přiznávání a odnímání statusu mezinárodní ochrany („procedurální směrnice“), v souvislosti s vyhoštěním do tzv. bezpečné třetí země, musí existenci takového nebezpečí posoudit vůči situaci v této zemi, *zprvu*, z hlediska zajištění přístupu žadatele k adekvátnímu azylovému řízení a, *zadruhé*, z hlediska možného špatného zacházení, kterému by tam mohl být vystaven. Velký senát Soudu proto stanovil, že je povinností smluvní strany, kdykoliv zamýšlí vyhostit cizince do třetí země (ať již do jiného členského státu EU nebo do tzv. třetí bezpečné země) bez meritorního přezkumu jeho azylové žádosti, aby pečlivě posoudila otázku, zda existuje skutečné nebezpečí, že by žadateli o

azyl byl v přijímající zemi odepřen přístup k adekvátnímu azylovému řízení, které by mu mohlo poskytnout ochranu před *refoulement*. Pokud stát shledá záruky pro přístup k odpovídajícímu řízení za nedostatečné, nemůže na základě článku 3 Úmluvy cizince do této země vyhostit bez vlastního meritorního přezkumu. Soud přitom zdůraznil, že zkoumání této otázky je nutné vždy, tedy i když se může zdát, že žadatel nemá hajitelné tvrzení špatného zacházení v zemi původu. Teprve provedením věcného posouzení žádosti je totiž možné spolehlivě rozhodnout, zda žadateli hrozí v zemi původu nebezpečí špatného zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy, tedy zda je jeho žádost důvodná.

Dle Soudu musí být posouzení podmínek v přijímacím státě ze strany vnitrostátních orgánů uplatňujících koncept „bezpečné třetí země“ důkladné (*M. S. S. proti Belgii a Řecku*, cit. výše, § 344–358 a 365–368). Co se týče důkazního břemene, i zde platí, že je na žadatelích, aby doložili relevantní skutkové okolnosti týkající se jejich individuální situace. Je ovšem na vnitrostátních orgánech, aby samy ze své vlastní iniciativy posoudily dostupnost a spolehlivost azylového systému v přijímacím státě, a to s přihlédnutím ke všem skutečnostem, které jim byly nebo měly být k okamžiku vyhoštění známy včetně všech relevantních obecně přístupných informací (*Sharifi proti Rakousku*, č. 60104/08, rozsudek ze dne 5. prosince 2013, § 31–32). Za známé jsou přitom zásadně považovány nedostatky azylového systému, které byly zdokumentovány v autoritativních zprávách zejména UNHCR, Rady Evropy nebo orgánů EU (*F. G. proti Švédsku*, č. 43611/11, rozsudek velkého senátu ze dne 23. března 2016, § 125–127).

Jádrem námitek stěžovatelů v projednávané věci bylo jejich vyhoštění do Srbska jako bezpečné třetí země bez meritorního přezkumu jejich žádosti, a to i přes jasné známky toho, že zde stěžovatelé nebudou mít skutečný přístup k adekvátnímu azylovému řízení schopné je ochránit před *refoulement*. Vzhledem k tomu, že vyhoštění stěžovatelů bylo zcela nezávislé na posouzení situace v zemi jejich původu, Soud konstatoval, že není ani jeho rolí přezkoumávat, jaké nebezpečí by zde stěžovatelům hrozilo. S ohledem na procesní závazky plynoucí z článku 3 Úmluvy Soud stanovil, že je v daném případě třeba přezkoumat, (i) zda vnitrostátní orgány vzaly adekvátně a ze své vlastní iniciativy v potaz obecně dostupné informace o Srbsku a jeho azylovém systému a (ii) zda byla stěžovatelům dána dostatečná příležitost prokázat, že Srbsko v jejich případě není bezpečnou třetí zemí. Soud též musí přezkoumat námitku týkající se nevyhovujících přijímacích podmínek v Srbsku pro žadatele o azyl, se kterou se vnitrostátní orgány nijak nevypořádaly. Úkolem Soudu však není nahradit posouzení vnitrostátních orgánů; jejich závěry však obstojí jen tehdy, jsou-li dostatečně podložené jak domácími, tak jinými objektivními a spolehlivými zdroji (*F. G. proti Švédsku*, cit. výše, § 117–118).

K výše uvedenému Soud podotkl, že Úmluva nebrání smluvním státům vytvořit si seznam zemí, které obecně považují za bezpečné pro žadatele o azyl, jak to koneckonců činí členské státy EU na základě článků 38 a 39 procedurální směrnice. Aby se však stát mohl o předpoklad bezpečnosti třetí země v jednotlivých případech opřít, je nutné, aby byl podložen analýzou relevantních podmínek v daném státě.

3. Použití obecných zásad na okolnosti projednávané věci

V projednávané věci bylo Srbsko v červenci 2015 nově zahrnuto do seznamu bezpečných třetích zemí. Podkladem byla pouze skutečnost, že Srbsko je smluvní stranou relevantních mezinárodních smluv a jako kandidátská země EU čerpala podporu pro zlepšení azylového systému. Navíc, hromadný příliv migrantů vyžadoval přijmout určitá opatření. Vláda nicméně nikterak nedoložila, že by důkladně posoudila riziko, že v Srbsku není azylový systém v praxi dostupný. Přestože si je Soud vědom výzvy, které vnitrostátní orgány v době většího přílivu migrantů v roce 2015 musely čelit, absolutní povaha zákazu špatného zacházení dle článku 3 Úmluvy vyžaduje bezvýjimečně adekvátní posouzení takového nebezpečí ve třetí zemi.

Co se týče individuálního přezkumu, v případě stěžovatelů nelze shledat, že by vnitrostátní orgány dostatečně zohlednily obecně dostupné informace, které svědčily o riziku hromadného vyhoštění žadatelů o azyl ze Srbska přes Severní Makedonii až do Řecka, kde by byli vystaveni podmínkám neslučitelným s článkem 3 Úmluvy. Soud v tomto ohledu uznal námitku vlády, že se nelze spoléhat na

čísla vypovídající o úspěšnosti azylových žádostí, neboť mnoho žadatelů v Srbsku nezůstává, ale vydává se dále do západní Evropy. Výhrady UNHCR a jiných respektovaných lidskoprávních organizací však poukazyvaly i na další skutečnosti svědčící o nefunkčnosti azylového systému v Srbsku, například na nedostatek kapacity tamních správních orgánů, případy, kdy byly migranti ihned po návratu do Srbska posazeni do autobusů, které je odvezly do Severní Makedonie, či konkrétní případy, kdy bylo jednotlivcům odepřeno jejich právo podat azylovou žádost. Ačkoli stěžovatelé byli právně zastoupeni a učinili ve vnitrostátním řízení podrobná podání, vnitrostátní orgány dle Soudu nevěnovaly dostatečnou pozornost riziku, že stěžovatelům bude odepřen přístup k účinnému azylovému řízení, neboť se dostatečně nezabývaly výše uvedenými skutečnostmi. Soud přitom zdůraznil, že riziko odepření přístupu k azylovému řízení bylo umocněno tím, že stěžovatelé nebyli do Srbska navraceni řádně, ale byli nuceni sami nelegálně překročit hranice zpět bez jakýchkoli záruk (*Tarakhel proti Švýcarsku*, č. 29217/12, rozsudek velkého senátu ze dne 4. listopadu 2014, § 120–122).

Soud proto shledal, že žalovaný stát nedostál své procesní povinnosti dle článku 3 Úmluvy, čímž došlo k jeho porušení. S ohledem na tento závěr Soud konstatoval, že již není nutné zkoumat možné porušení článku 3 Úmluvy pro nezohlednění nebezpečí, že by stěžovatelé byli v Srbsku vystaveni špatným přijímacím podmínkám.

C. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 13 VE SPOJENÍ S ČLÁNKEM 3 ÚMLUVY VE VZTAHU K VYHOŠTĚNÍ

Stěžovatelé dále namítali neúčinnost vnitrostátních opravných prostředků proti jejich vyhoštění. Senát čtvrté sekce nepovažoval za nutné posoudit přijatelnost a odůvodněnost této námítky. V řízení před velkým senátem Soudu proto vznikl spor, zda námitka spadá do jeho pravomoci, když senátem nebyla prohlášena za přijatelnou. Soud připomněl, že na základě své ustálené judikatury velký senát nemůže přezkoumávat námitky, které byly senátem prohlášeny za nepřijatelné (např. *Kurić a ostatní proti Slovinsku*, č. 26828/06, rozsudek velkého senátu ze dne 12. března 2014, § 234), a to i s ohledem na konečnost rozhodnutí o nepřijatelnosti (*Budrevich proti České republice*, č. 65303/10, rozsudek ze dne 17. října 2013, § 73). O námitkách, které nebyly prohlášeny senátem ani za přijatelné, ani za nepřijatelné, však velký senát může rozhodnout. Opačný přístup by vedl k faktickému odmítnutí námitek, které senát nijak neposoudil. V projednávané věci ovšem ani velký senát nepovažoval za potřebné se námitkou na poli článku 13 ve spojení s článkem 3 Úmluvy specificky zabývat, neboť se namítanými procesními nedostatky již dostatečně zabýval při shledání porušení článku 3 Úmluvy.

D. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY Z DŮVODU PODMÍNEK V TRANZITNÍ ZÓNĚ

Stěžovatelé rovněž namítali porušení článku 3 Úmluvy z důvodu špatných podmínek v maďarské tranzitní zóně, ve které strávili 23 dní.

Podle Soudu předně není sporu o tom, že maďarské orgány odpovídaly za to, že stěžovatelé během jejich pobytu v tranzitní zóně nebudou z důvodu tamních podmínek vystaveni nelidskému a ponižujícímu zacházení, jelikož nad nimi měly plnou kontrolu. Dále zopakoval základní zásadu vyplývající z ustálené judikatury, podle které musí zacházení dosáhnout minimálního stupně závažnosti, má-li být považováno za zakázané ve smyslu článku 3 Úmluvy. Posouzení této intenzity bude vždy záviset na okolnostech konkrétního případu, jakými jsou doba trvání zacházení, jeho fyzické a psychické následky a v některých případech též pohlaví, věk a zdravotní stav oběti. Zároveň připomněl, že zásady ve vztahu k zacházení se zajištěnými migranty nedávno shrnul ve věci *Khlaifia a ostatní proti Itálii* (č. 16483/12, rozsudek velkého senátu ze dne 15. prosince 2016, § 158–169).

Soud se následně ztotožnil s analýzou podmínek, ve kterých stěžovatelé po dobu 23 dní v tranzitní zóně pobývali, provedenou v projednávané věci senátem čtvrté sekce. Ten vycházel ze zprávy Evropského výboru pro zabránění mučení a jinému krutému, nelidskému a ponižujícímu zacházení a trestání („CPT“), který místo navštívil krátce poté, co jej stěžovatelé opustili. Uzavřený areál, ve kterém stěžovatelé pobývali, měl plochu přibližně 110 m². Ubytování byli v kontejnerech. CPT zjistil, že pokoje v kontejnerech měly ubytovací plochu 13 m², přičemž byly určeny pro 5 osob. Stěžovatelé

jej však pravděpodobně obývali pouze ve dvou. Cizinci zde dostávali tři pokrmy denně. Za celkově slušnou CPT označil úroveň sociálního zařízení i dostupné zdravotní služby. Ačkoliv stěžovatelé namítali absenci volnočasových aktivit a možností komunikace s okolním světem, nic nenasvědčovalo tomu, že by materiální podmínky v zařízení byly celkově špatné, zejména že by měli nedostatek soukromí, čerstvého vzduchu, denního světla či možnosti pobytu venku.

Soud dále zkoumal, zda stěžovatelé patřili do skupiny zvláště zranitelných osob, když tvrdili, že trpí posttraumatickou stresovou poruchou. Ta u nich byla diagnostikována psychiatrem zajištěným jejich právním zástupcem. V této souvislosti Soud poukázal na skutečnost, že události, které měly tuto poruchu u stěžovatelů vyvolat, se odehrály několik let před jejich příchodem do Maďarska. Soud proto nepovažoval stěžovatele v projednávané věci za zranitelnější než jakékoliv jiné dospělé žadatele o azyl (*M. S. S. proti Belgii a Řecku*, cit. výše, § 232), a pobyt v hraničním pásmu po relativně krátkou dobu 23 dnů proto ani z tohoto úhlu pohledu nepředstavoval špatné zacházení ve smyslu článku 3 Úmluvy. Podle Soudu sice na stěžovatele mohla mít negativní dopad nejistota ohledně toho, zda jsou nebo nejsou zajištěni a zda mohou využít zákonných opravných prostředků proti svévolnému zbavení svobody, ale takový dopad označil s ohledem na krátkodobost této nejistoty a rychlý průběh azylového řízení za omezený.

Ve světle výše uvedeného Soud dospěl k závěru, že zacházení se stěžovateli nedosáhlo minimálního prahu závažnosti, který je nezbytný k tomu, aby došlo k porušení článku 3 Úmluvy.

E. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 5 ODS. 1 A 4 ÚMLUVY

V neposlední řadě stěžovatelé namítali, že jejich pobyt v tranzitní zóně představoval *de facto* zbavení svobody, které postrádalo jakýkoli právní základ, čímž došlo k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy. Namítali též porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy, neboť z důvodu absence rozhodnutí neměli možnost podat návrh na soudní přezkum jejich zajištění.

a) Obecné zásady

K otázce, zda v projednávané věci došlo ke zbavení svobody stěžovatelů, Soud nejprve připomněl, že čl. 5 odst. 1 Úmluvy není použitelný na případy pouhého omezení pohybu, které jsou upraveny v článku 2 Protokolu č. 4. Soud se přitom nemůže vyhnout posouzení, zda byla osoba zbavena či jen omezena na svobodě, ani v hraničních případech, kdy může být dané rozlišení čistě věcí názoru (*Khlaifia a ostatní proti Itálii*, cit. výše, § 64). Soud při něm musí vycházet ze specifické situace dané osoby, jakož i z celé řady dalších faktorů, kdy rozdíl mezi zbavením svobody a jejím omezením je ve stupni nebo intenzitě příslušného opatření, a nikoli v jeho povaze či podstatě (*De Tommaso proti Itálii*, č. 43395/09, rozsudek velkého senátu ze dne 23. února 2017, § 80).

S odkazem na právo států kontrolovat vstup a pobyt cizinců na jejich území a přijímat opatření proti obcházení imigračních pravidel Soud dovodil, že v situacích týkajících se žadatelů o azyl je třeba přistupovat k danému posouzení prakticky a realisticky a zohlednit podmínky a výzvy současnosti. Faktory, které zohlednil při rozlišování, zda je nebo není osoba zbavena na svobodě v situacích držení cizinců v letištních tranzitních zónách (zejm. *Amuur proti Francii*, č. 19776/92, rozsudek ze dne 25. června 1996, § 43) a v přijímacích střediscích pro účely identifikace a registrace migrantů (*Khlaifia a ostatní proti Itálii*, cit. výše, § 65–72, ohledně nelegálních migrantů; a *J. R. a ostatní proti Řecku*, č. 22696/16, rozsudek z 25. ledna 2018, stran žadatelů o azyl), posoudil jako relevantní i pro projednávanou věc.

Těmito faktory jsou: (i) individuální situace stěžovatelů a jejich možnost volby, (ii) použitelný právní režim a jeho účel, (iii) trvání opatření s ohledem na jeho účel a dostupnou procesní ochranu a (iv) povaha a míra skutečných omezení uložených nebo pociťovaných stěžovateli. V případě tranzitních zón na hranicích mezi dvěma státy, kde jsou žadatelé o azyl drženi po dobu přezkumu přijatelnosti jejich žádostí, bude mít na posouzení použitelnosti článku 5 Úmluvy dle Soudu nevyhnutelně vliv účel takových zón, jakož i jejich podoba a právní režim.

b) Použití obecných zásad na projednávaný případ

1. Individuální situace stěžovatelů a jejich možnost volby

Soud úvodem podotknul, že stěžovatelé vstoupili do tranzitní zóny na základě vlastní svobodné vůle za účelem požádat v Maďarsku o azyl. V Srbsku jim přitom nehrozilo přímé ani bezprostřední ohrožení jejich života nebo zdraví. K tomu podotknul, že v minulosti shledal porušení článku 5 Úmluvy i v případech, kdy osoba se zbavením svobody souhlasila (např. *De Wilde, Ooms and Versyp proti Belgii*, č. 2832/66, rozsudek ze dne 18. června 1971, § 65). Ty se ale týkaly situací, kde byly osoby zbaveny svobody na základě zákona nebo v souladu s jim uloženou povinností nastoupily do vězení, byly zadrženy na policejní stanici či se podrobily domácímu vězení. Tyto případy je ale dle Soudu od projednávané věci nutné odlišit, neboť zde stěžovatelé neměli žádnou předchozí vazbu na daný stát, nýbrž se sami z vlastní iniciativy domáhali vstupu na jeho území.

2. Právní režim, jeho opodstatnění a jeho trvání s ohledem na jeho účel a dostupnou procesní ochranu

Dle Soudu je rovněž důležité, že účelem právního režimu v tranzitní zóně bylo vytvoření místa, kde žadatelé o azyl vyčkají rozhodnutí, zda budou na území Maďarska formálně vpuštěni, což může být podmíněno splněním určitých podmínek. Soud konstatoval, že záměrem vnitrostátních orgánů nebylo stěžovatele zbavit svobody. Pouze reagovaly na přání stěžovatelů vstoupit na území. Stěžovatelům přitom nařídily opustit území Maďarska již v den jejich příchodu. Stěžovatelé v tranzitní zóně nadále zůstali v podstatě pouze z důvodu jejich odvolání proti rozhodnutí o vyhoštění. V tomto ohledu považoval Soud za významné, že se na stěžovatele vztahovala procesní úprava řízení o žádostech o azyl, která rovněž stanovovala maximální dobu pobytu žadatelů v tranzitní zóně. Tyto procesní záruky byly v jejich případě naplněny a stěžovatelé v tranzitní zóně setrvali 23 dní, během kterých byly jejich žádosti posouzeny v rámci správního i soudního řízení. K tomu Soud konstatoval, že ačkoli doba omezení svobody a souvislost mezi jejím trváním a jednáním úřadů může mít dle judikatury Soudu v imigračních věcech dopad na posouzení aplikovatelnosti článku 5 (*mutatis mutandis*, *Amuur proti Francii*, cit. výše, § 43), v okolnostech obdobných projednávané věci by tento dopad neměl být rozhodný. Zvláště pokud žadatelé požívali procesních záruk proti nepřiměřené délce řízení a vnitrostátní úprava omezovala celkovou dobu pobytu v tranzitním prostoru. To platí za předpokladu, že doba pobytu v tranzitní zóně významně nepřesáhne dobu potřebnou pro posouzení azylové žádosti a neexistují žádné výjimečné okolnosti. V projednávané věci Soud také zohlednil, že se maďarské orgány potýkaly se situací masového přílivu migrantů a žadatelů o azyl na jejich hranicích, kdy daná krizová situace vyžadovala rychlé přijetí nutných opatření. Vzhledem k výše uvedenému shledal, že celková doba pobytu stěžovatelů v tranzitní zóně nebyla ovlivněna nečinností tamních orgánů, které prováděly pouze nutná opatření za účelem rozhodnutí, zda vyhoví přání stěžovatelů na jejich území požádat o azyl.

3. Povaha a míra skutečných omezení uložených nebo pociťovaných stěžovateli

Soud dále posuzoval, zda samotná omezení, která byla na stěžovatele uvalena nebo byla jimi pociťována, je neuvedla do situace zbavení svobody *de facto*. Uvedl, že v předmětné době pokrýval areál tranzitního prostoru Röske omezenou plochu, která byla obehnána plotem a střežena dozorcí tak, aby bylo zamezeno volnému pohybu osob dovnitř a ven. Stěžovatelé mohli trávit čas venku v úzkém pásu, který obklopoval ubytovací kontejnery. S ostatními žadateli o azyl mohli stěžovatelé komunikovat volně a na základě povolení mohli přijímat návštěvy zvenčí. S ohledem na tyto aspekty Soud omezení svobody pohybu stěžovatelů označil za významné a svou povahou odpovídající detenčním zařízením s lehkým režimem. Soud nicméně zohlednil, že dané omezení nebylo bezdůvodné a úzce souviselo s posouzením jejich azylových žádostí. V této souvislosti poukázal na své předchozí závěry, že místní podmínky nedosahovaly stupně nelidského a ponižujícího zacházení a že doba, po kterou zde stěžovatelé byli nuceni setrvat, nebyla nepřiměřená.

Dále se Soud zabýval tím, zda stěžovatelé mohli tranzitní zónu opustit. Nebylo sporu, že směrem do Maďarska to možné nebylo. K možnosti návratu do Srbska Soud uvedl, že mnoho osob v rozhodné

době z tranzitní zóny do Srbska odešlo. Ačkoli je pravděpodobné, že stěžovatelé neměli právní nárok vstoupit na srbské území, Soud jejich návrat do Srbska považoval za možný nejen v teorii, ale i v praxi; stěžovatelům stačilo toliko překročit hranice po zemi. Projednávanou věc přitom výslovně odlišil od situací migrantů nacházejících se v letištních tranzitních zónách. Poukázal přitom na rozsudek ve věci *Amuur proti Francii* (cit. výše), kde stanovil, že pouhá možnost žadatele opustit dobrovolně zemi, ve které chtěl požádat o azyl, nemůže vyloučit, že je zbaven svobody. Taková možnost je pouze teoretická, pokud zde není žádná jiná třetí země, která by mu byla ochotna poskytnout ochranu. Uvedl, že ve věci *Amuur* nemohli stěžovatelé opustit letištní tranzitní zónu ani teoreticky, ani prakticky, aniž by jim byl povolen vstup na palubu letadla a aniž by pro ně byly před tím získány diplomatické záruky ze strany země jejich původu, která nebyla vázána Úmluvou o právním postavení uprchlíků z roku 1951 („Ženevská úmluva“). Obdobně ve věci *J. R. a ostatní proti Řecku* (cit. výše) se žadatelé mohli navrátit do Turecka jen naloděním na člun.

V projednávané věci se však stěžovatelé v praxi mohli pouhým překročením hranic vrátit do Srbska, země vázané Ženevskou úmluvou, kde jim nehrozilo bezprostřední ohrožení jejich života a zdraví, a to navzdory tomu, že se obávali tamního nefungujícího azylového systému a možnosti řetězového vyhoštění do Řecka. Posouzení obav týkajících se možnosti špatného zacházení v případě jejich vyhoštění však spadá pod článek 3 Úmluvy, který ukládá smluvním stranám přísné hmotněprávní a procesní povinnosti. Dle Soudu ale není možné spojovat použitelnost článku 5 s otázkou, zda vnitrostátní orgány splnily své povinnosti na základě článku 3 Úmluvy. Soud si byl sice vědom, že pokud by stěžovatelé tranzitní zónu opustili, řízení o azylových žádostech, včetně posouzení, zda je lze bezpečně navrátit do Srbska, by bylo zastaveno. Konstatoval ale, že hrozba zastavení azylového řízení je právním problémem relevantním z pohledu článku 3 Úmluvy, ale při nedostatku přímého ohrožení života nezbavila stěžovatele možnosti opustit tranzitní pásmo a odejít pěšky na srbské území. Dle Soudu proto pobyt stěžovatelů v tranzitním pásmu nelze označit za nedobrovolný ve smyslu článku 5 Úmluvy.

S ohledem na všechny výše uvedené skutečnosti velký senát Soudu na rozdíl od senátu čtvrté sekce shledal, že stěžovatelé nebyli zbaveni svobody ve smyslu článku 5 Úmluvy, a prohlásil předmětné námitky za nepřijatelné pro neslučitelnost *ratione materiae* s Úmluvou.

III. Oddělené stanovisko

Soudce Bianku, k němuž se připojil soudce Vučinić, ve svém částečně nesouhlasném stanovisku oponoval odůvodnění a závěrům většiny, která nepovažovala článek 5 Úmluvy za použitelný. Zaprvé, nesouhlasil s jejich posouzením individuální situace stěžovatelů a možnosti jejich volby. Uvedl, že žadatelé hledající ochranu před hrozbou špatného zacházení tak činí z důvodu nutnosti, což nelze považovat za možnost volby. Souhlasil naopak se závěry senátu čtvrté sekce, který shledal, že v případě nepoužitelnosti článku 5 v projednávané věci jsou žadatelé nuceni si vybrat mezi osobní svobodou a pokračováním v řízení, které je má ochránit před zacházením v rozporu s článkem 3 Úmluvy. Zadruhé, upozornil, že použitelný právní režim ani účel daných opatření nebývají dle judikatury Soudu zohledňovány při posuzování použitelnosti článku 5 Úmluvy. Co se týká délky pobytu stěžovatelů v tranzitní zóně, podotkl, že i kratší období Soudu stačila pro shledání použitelnosti článku 5. V odůvodnění většiny také chybí analýza dostupných opravných prostředků, na jejichž základě by stěžovatelé mohli nechat posoudit zákonnost jejich zbavení svobody. V neposlední řadě nesouhlasil s většinovým pohledem na povahu a míru skutečných omezení uložených nebo pociťovaných stěžovateli. Ohradil se zde proti odlišení projednávaného případu od věci *Ammur proti Francii* (cit. výše), kdy dle většiny je podstatné, že stěžovatelé v projednávané věci mohli z tranzitního prostoru reálně odejít a pěšky překročit hranici do Srbska. Posouzení možnosti odejít ale dle jeho názoru nesouvisí s praktickými aspekty, jako je dopravní prostředek, ale s otázkou, zda je jiná země připravena osoby přijmout a poskytnout jim jimi hledanou ochranu.